

Til: Styret ved Norsk senter for menneskerettigheter
Fra: Direktøren ved Norsk senter for menneskerettigheter

Sakstype: Diskusjons-/vedtakssak
Møtesaksnr.: 6/2012
Møtenr.: 2/2012
Møtedato: 12.04.12
Notatdato: 28.03.12
Arkivsaksnr.:
Saksbehandler: T.D.Kjelling

SAKSTITTEL: Utskillelse av NI fra SMR og SMRs rolle som nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter etter NI-utskillelsen

Dette saksnotatet er tredelt:

- A. SMR – et akademisk basert nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter etter NI-utskillelsen
- B. Utskillelse av NI fra SMR og SMRs rolle som nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter etter NI-utskillelsen
- C. Vedtaksforslag

A. SMR – et akademisk basert nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter etter NI-utskillelsen

Norsk senter for menneskerettigheter (SMR) har helt siden stortingsvedtaket i 1986 om opprettelsen av senteret (den gang Institutt for menneskerettigheter, IMR) vært det nasjonale kompetansesenter for akademisk menneskerettigheter i Norge. Utgangspunktet var det behovet norske myndigheter så for kompetanse på internasjonalt nivå i takt med internasjonaliseringen av menneskerettighetene og Norges aktive bidrag i den sammenheng. Stortingets forutsetning ved opprettelsen av SMR var at senteret skulle knyttes til Universitetet i Oslo (UiO) etter de første årene å ha vært organisert under Norges allmennvitenskapelige forskningsråd. Dette ble godt mottatt av UiO. Fra 1995 var IMR et tverrfaglig senter direkte under Kollegiet, fra 2002 en fast enhet under Juridisk fakultet.

Denne forståelsen av SMRs samfunnsoppdrag – et akademisk basert nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter – er reflektert i senterets vedtekter og har ligget fast hele veien. Det vises ellers til en rekke sentrale dokumenter, bl.a. Justiskomiteens innstilling til Menneskerettighetsloven (Innst. O. nr. 51, 1998-99), regjeringens handlingsplan for menneskerettigheter (St.meld. nr. 21, 1999-2000) og kongelig resolusjon fra 2001 med mandatet til SMR som Nasjonal institusjon for menneskerettigheter (NI).

NI vil i fremtiden være en sentral samarbeidspartner, men avviklingen av NI-funksjonen endrer ikke SMRs grunnleggende oppgave. Kombinasjonen av rollen som et universitetscenter og et nasjonalt kompetansesenter har følgelig ikke vært ansett som et problem, snarere som en måte hvorved et lite land kan samle ressurser og oppgaver til å skape en levedyktig institusjon. Dette er det vi må bygge videre på også i fremtiden.

Det må understrekes av formålet med NI-mandatet og bevilgningen som fulgte (som et ikke øremerket tillegg til grunnbevilgningen gjennom UiO) var å samle innsatsen for å bygge et sterkt nasjonalt forskningsbasert kompetansemiljø i SMR. NI-bevilgningen var et vesentlig bidrag til denne oppbyggingen i form av ordinære vitenskapelige og administrative stillinger ved UiO. Alle vitenskapelig ansatte, enten de jobbet med nasjonale eller internasjonale spørsmål, brukte 25 % av sin tid på oppgaver knyttet til å fremme menneskerettighetskunnskap i Norge og internasjonalt gjennom undervisning, utredning eller rådgivning, inkludert deltakelse som eksperter i internasjonale organer. Med NI-mandatet ble det lagt større vekt på det nasjonale arbeidet, men senterets totale virksomhet ble ansett og anerkjent som NI. FNs akkrediteringsorgan for NI har gjort

Direktøren

Universitetet i Oslo\Norsk senter for menneskerettigheter

det klart at SMRs NI-mandat fra 2001 ikke lenger kan anses i samsvar med prinsippene for nasjonale institusjoner.

Når NI-funksjonen nå skal skilles ut er det altså ikke fordi SMRs samfunnsoppdrag er endret, men fordi NI-rollen innenfor FN-systemet er blitt endret og stiller krav som ikke er forenlig med et universitets rolle. SMR kunne i denne situasjonen ha valgt å gå ut av UiO og satse på en fremtid som Nasjonal institusjon. Etter grundige interne diskusjoner og en ekstern gjennomgang har SMRs styre besluttet å videreføre rollen som et bredt akademisk senter forankret i Juridisk fakultet. Det kan være nyttig å nevne eksempler på virksomhet som avspeiler SMRs rolle som nasjonalt kompetansesenter og som går ut over klassiske universitetsoppgaver, men som samtidig tilfører universitetsrollen viktige verdier:

- SMR har etablert seg som et referansepunkt for myndighetenes generelle internasjonale arbeid. Et aktuelt eksempel er at SMRs assisterende direktør er leder av Venezia-kommisjonens vitenskapskomite under Europarådet, et annet er arbeidet med å utvikle, tilrettelegge og gjennomføre en serie kurs i menneskerettigheter og humanitærrett for journalister tilknyttet Al-Jazeera. SMR mottar årlig et høyt antall delegasjoner fra andre land og internasjonale organisasjoner og legger til rette for et faglig program. SMR håndterer jevnlig henvendelser fra ulike departementer og ytre etater. Det kan være spørsmål om besøk, undervisning, foredrag og annen assistanse. SMR tilrettelegger, besvarer og følger rutinemessig opp alle slike henvendelser.
- Internasjonale landprogrammer. SMR har siden slutten av 1990-tallet utviklet og ledet programmer som akademisk tillegg til Norges menneskerettighetsdialoger som for tiden føres med Kina, Indonesia og Vietnam. Langsiktigheten i disse programmene, regulert gjennom rammeavtaler med Utenriksdepartementet, har gjort det mulig for SMR å bygge unik kompetanse, og møysommelig bygge akademiske nettverk med universiteter og andre partnere i de aktuelle landene. SMRs universitetsrolle anses som et uhyre viktig element som gir troverdighet og faglig kvalitet til samarbeidet og gis stor internasjonal anerkjennelse.
- NORDEM (Norwegian Resource Bank for Democracy and Human Rights). NORDEM rekrutterer og lærer opp personell til utsendelse i internasjonale oppdrag i regi av FN, OSSE og andre samarbeidspartnere. Prosjektet ble startet i 1993 og reguleres av en egen rammeavtale med Utenriksdepartementet. SMRs forskere følger flere av disse oppdragene med følgeforskning og brukes som forelesere, andre UiO-forskere får unik tilgang til feltarbeid.
- Sekretariatsfunksjon. SMR har sekretariatet for Oslokoalisjonen for tros- og livssynsfrihet; for utvalget som utreder norske myndigheters behandling av tater-romani folket i nyere historie, og for UiOs Menneskerettighetspris (Eitinger-prisen), og har opprettet et eget stipend innen menneskerettsjournalistikk i samarbeid med Redaktørforeningen, der man både har sekretariats- og veiledningsfunksjoner. SMRs direktører har tradisjon for å lede offentlige utvalg, for tiden leder direktøren et utvalg om samiske forskning og høyere utdanning.
- Bred biblioteks- og informasjonsvirksomhet. SMR har bygget opp et omfattende utadrettet informasjonsarbeid rettet mot academia så vel som mot myndigheter og sivilsamfunnet. En kontakt- og adressebase på rundt 1500 enkeltpersoner forsynes månedlig med oppdaterte nyhetsbrev i tillegg til seminarinvitasjoner, o.l. SMRs bibliotek er blant de fremste i Europa på sitt område og benyttes flittig av UiO-brukere og omverdenen.

B. Utskillelse av NI fra SMR og SMRs rolle som nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter etter utskillelsen

1. Historikk

Endring av mandat for og utskillelse av NI

Norsk senter for menneskerettigheter (SMR) mandat som nasjonal institusjon for menneskerettigheter (NI), med vekt på oppbygging av nasjonal kompetanse for forskning, undervisning, rådgivning og informasjon om menneskerettigheter, er ikke lenger sammenfallende med den internasjonale utviklingen av nasjonale institusjoner. FNs "Paris-prinsipper" (FNPP) som ligger til grunn for akkreditering av slike institusjoner blir nå tolket langt strengere, med vekt på overvåkning, undersøkelser og påvirkningsarbeid for å bidra til gjennomføring av myndighetenes menneskerettighetsforpliktelser. Disse oppgavene er det ikke naturlig at en universitetsenhet utfører. NI skal derfor skilles ut fra SMR/UiO etter 2012, men SMR har forpliktet seg til å utføre NI-oppgavet til en ny NI er etablert.

Arbeidet med utskillelse av NI fram til nå

SMR startet i 2009 en prosess for å evaluere SMRs rolle som NI; først påpekte en intern rapport i 2010, svakheter og anbefalte vurdering av ulike organisasjonsformer, dernest anbefalte et eksternt, UD-oppevnt utvalg i mars 2011 at NI burde skilles ut fra Universitetet. Våren 2011 vedtok SMRs styre utskillelse ved utgangen av 2012, og etter ønske fra SMR varslet rektor i juli 2011 Utenriksdepartementet (UD) om at rollen som NI ønskes avsluttet ved utgangen av 2012. Det pågår nå arbeid internt ved UiO og eksternt (UD, KD, regjering) for å utrede hvilke grep som må foretas for å skille ut NI.

Veien videre

SMRs styre oppsummerer på møte 12.04.12 rammer for det videre arbeidet fram mot utskillelse, og dette følges opp med av fakultetsstyret ved Det juridiske fakultet og deretter av rektor og Universitetsstyret slik at det formelle grunnlaget for utskillelse er endelig bekreftet.

Rektor tar om kort tid initiativ til å starte forhandlinger med norske myndigheter ved UD og KD om utskillelse av NI og SMRs fremtidige rolle som nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter etter utskillelse av NI.

Det er mange aktører og nivåer som er involvert – innenfor og utenfor UiO – og det er avgjørende at det er tydelig hvem som har ansvar for hva i prosessen for å sikre en god og effektiv framdrift i arbeidet med utskillelse av NI – samtidig som at NIs daglige drift skal opprettholdes ved SMR fram til den endelige utskillelse. Det er avgjørende at alle parter tilrettelegger for det videre arbeid med raskest mulig utskillelse av NI.

2. SMR etter NI-utskillelsen

SMR som en fast, ordinær grunnenhet ved UiO, har tydelige forpliktelser innen forskning, forskningsformidling og undervisning av studenter. *I tillegg har SMR et mandat gitt av norske myndigheter som medfører funksjoner og oppgaver som verken faller innenfor NI-mandatet ihht dagens forståelse av FNPP, eller innenfor det som normalt forventes av en grunnenhet ved UiO. Dette er funksjoner og oppgaver som har gjort, og gjør SMR til et kompetansesenter for akademisk, NGOer, myndigheter og forvaltning hva angår menneskerettigheter.*

Et nasjonalt kompetansesenter utfører oppgaver ut over grunnenhetens snevrere definerte oppgaver. Som nasjonalt kompetansesenter er SMR bl.a. vertskap og samlende miljø for internasjonal ekspertise fra Norge til FN-systemet, Europarådet, OSSE m.fl.; fristiller egne forskeres tid til å bidra akademisk i internasjonale og nasjonale dialogfora og til andre relevante tiltak; gjennomfører tilleggsundervisning ute og hjemme for ulike profesjonsgrupper; samt videreutvikler og yter rådgivningstjenester tilknyttet et bibliotek på høyt internasjonalt nivå som gjøres tilgjengelig for akademikere, men også for andre profesjonsgrupper og aktører.

Dette er oppgaver rettet mot en bredere offentlighet; ut over Niens nasjonale orientering; og mot et bredere, internasjonalt forsknings- og formidlingsorientert nettverk. *Utskillelsen av NI medfører at disse funksjonene nå vil stå uten finansiell dekning.*

Hva skjer personalmessig, organisatorisk og praktisk som følge av utskillelsen?

Det er flere mulige scenarier for hvilke personalmessige, organisatoriske og praktiske følger det har å skille ut NI avhengige av SMRs framtidige funksjon og rolle. Det er følgelig for tidlig å lage konkrete planer for SMR, ettersom disse vil være helt avhengige av hvordan SMR i framtiden skal forstås – som noe mer enn kun en ordinær grunnenhet ved UiO.

Det vi vet er at når NI skilles ut fra UiO så utgjør dette en virksomhetsoverdragelse hvilket betyr at følgende skilles ut fra UiO:

- Hele NI-bevilgningen: 6,3 mill. pr 2012.
- Alle ansatte på NI med gjenkjennelige oppgaver ved en ny NI: Til sammen 2,5 faste stillinger. For øvrige 3-3,5 faste stillinger må håndtering avklares. I tillegg kommer noen midlertidige stillinger som avsluttes uansett pga tidsbegrenset oppdrag.
- Ansvar og oppgaver knyttet til rollen som NI.
- Utstyr, midler og lagervarer som tilhører NI.

Ytterligere vet vi at:

- Fra og med 2013 så vil SMR/UiO overta finansieringsansvaret for 3-3,5 NI-ansatte som per i dag ihht FNPP antageligvis ikke utfører reelle NI-oppgaver. Lønnskostnaden for disse ansatte faller på SMRs basisregnskap fra 2013.

Hva er de økonomiske konsekvensene som følge av NI-utskillelsen?

SMR har i dag en meget liten basisbevilgning (10 mill. fra UiO). Den er beskjeden, selv for en grunnenhet ved UiO. Bevilgningen er på ingen måte tilstrekkelig dersom man har ambisjoner om å opprettholde forsvarlig drift av et nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter. Gjennom NI-bevilgningen ga norske myndigheter en bevilgning som sikret opprettholdelse av et minimum av kompetanse til å kunne være et kompetansesenter for menneskerettigheter.

NI-utskillelsen vil ha følgende umiddelbare konsekvenser for SMR:

1. *Stillinger, lønn, personal:* Av ca 5,5 stillinger som i dag er ansatt på NI er det ca 3-3,5 som tilsvarer SMRs rolle som nasjonalt kompetansesenter. Disse stillingene vil ikke følge NI ved utskillelsen.
2. *Dekningsbidrag, direkte og indirekte kostnader:* NI betaler i underkant av 2 mill. i DB til SMR som bortfaller ved utskillelse. DB brukes til å dekke indirekte og direkte kostnader for NI, SMR, JUS og UiO.
3. *Organisatorisk effektivisering:* En organisasjonsmessig forenkling vil kunne effektivisere den daglige drift og ledelse av grunnenheten som følge av utskillelsen.
4. *Viktigste økonomiske konsekvens:* Bortfall av NI, uten nye midler til funksjonen som nasjonalt kompetansesenter, medfører altså at flere stillinger ved SMR står uten finansiell dekning.

Bekreftelse av SMR som et nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter

SMR ønsker å videreføre rollen som et nasjonalt kompetansesenter for menneskesenter slik det er gitt av norske myndigheter (se scenario A nedenfor), og i motsatt fall må norske myndigheter avstå fra å finansiere denne rollen (se scenario B nedenfor).

Scenario A

- JUS, UiO og norske myndigheter bekrefter SMRs ansvar for funksjoner og oppgaver som et nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter slik dette er definert en rekke ganger siden opprettelsen av IMR i sin tid i 1987. SMR har med sine tre virksomhetsområder *forskning, undervisning og anvendt virksomhet* den nødvendige basis for å fortsatt kunne være det nasjonale kompetansesenter for menneskerettigheter. SMR ønsker selv å beholde denne rollen også etter at NI skilles ut. Dette vil mest sannsynlig ikke resultere i noen form for konkurranse med NI etter utskillelsen. Tvert i mot vil dette sikre NI og andre tilgang til solid menneskerettskompetanse ved behov.

- Ansvaret og oppgavene knyttet til å være et nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter defineres, konkretiseres og kostnadsberegnes. SMR kompenseres med en fast økning av grunnbevilgningen fra norske myndigheter som følge av bortfall av NI-bevilgningen for å ivareta funksjoner og oppgaver.

Scenario B

- Norske myndigheter avstår fra å finansiere SMRs ansvar for funksjoner og oppgaver som et nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter. SMR blir en ordinær grunnenhet ved Det juridiske fakultet (JUS), UiO, med en begrenset programportefølje som eneste tillegg.
- SMR vil i så fall måtte avgrense sine bidrag til kompetanse, støtte, rådgiving og øvrige tjenester ihht det som er vedtatt utført i bevilgningsbrev eller årsplan for ulike enkeltprosjekter og -programmer.
- En rekke stillinger relatert til rollen som nasjonalt kompetansesenter blir stående uten finansiering og dermed dekning ved SMR. Norske myndigheter vil måtte etablere tilsvarende kompetanse i andre deler av norsk forvaltning for å følge opp Norges menneskerettsforpliktelser.

3. Oppsummering, den videre prosess

SMRs rolle som NI er ikke lenger sammenfallende med den internasjonale utviklingen av nasjonale institusjoner ihht FNPP. NI bortfaller etter 2012 når NI skilles ut fra UiO. UiO har forpliktet seg til at SMR utfører NI-oppgaget i en overgangsperiode hvis tidsramme må avklares.

De oppgaver som SMR i dag utfører som nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter og som ikke lenger faller innenfor FNPP, utløser ikke lenger bevilgning til ordinære stillinger ved UiO. SMR ønsker å videreføre rollen som nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter, og dette må sikres ved en økt bevilgning for å ivareta kontinuitet og å sikre fornuftige personaldisposisjoner.

Utskillelsesprosessen tar tid. Det vil være behov for minst 9 måneder etter opprettelse av en ny NI, før UiO vil kunne ha avsluttet sin oppgave som NI. Det er i den forbindelse maktpåliggende at universitetsledelse og myndigheter snarest tar stilling til SMRs mandat som nasjonalt kompetansesenter.

JUS og UiO bes om å bidra til en snarlig avklaring med norske myndigheter av SMRs fortsatte rolle som nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter etter utskillelsen av NI.

C. Vedtaksforslag

For å oppsummere og sikre en god prosess videre ber direktøren SMRs styre om å vedta følgende:

1. SMRs styre bekrefter tidligere vedtak om å skille ut NI og ber JUS og rektor om å sikre den for SMR/UiO, nødvendige formalisering av vedtaket - herunder behovet for vedtak i UiOs styre. Styret noterer med tilfredshet at den besluttede løsrivelsen av NI er igangsatt, og at en rekke faglige og administrative disposisjoner allerede er foretatt.
2. SMRs styre bekrefter tidligere vedtak om at SMR tar ansvar for å videreføre NI inntil norske myndigheter har etablert ny NI. NIs aktivitet budsjetteres og regnskapsføres på en særskilt prosjektkonto ved UiO. Alle kostnader som føres på kontoen fom 2013 skal være knyttet til øremerkede NI-formål. Dekningsbidrag (overhead) til UiO opprettholdes så lenge NI er ved UiO.
3. SMRs styre legger til grunn at det i forhandlingene med myndighetene (UD og KD) oppnås enighet om at det sikres tilstrekkelig tid for SMR, JUS og UiO, til å gjennomføre det praktiske arbeidet med utskillelsen for NI.
4. SMRs styre legger til grunn at NI skilles ut etter 2012, men videreføres ved UiO/SMR i overgangsperioden. UiO i forhandlinger med norske myndigheter bør bekrefte slik videreføring, men be om avtale om et forpliktende tidspunkt som synes rimelig i forhold til framdrift og resultat.
5. SMRs styre legger til grunn at JUS og UiO snarest mulig følger opp tidligere forpliktelse om å starte forhandlinger mellom UiO og norske myndigheter om utskillelse av NI. Styret gir direktøren de nødvendige fullmakter til å gjennomføre forhandlingene sammen med rektor og dekan.
6. SMRs styre legger til grunn at UiO har garantert at SMR ikke skal komme svekket ut av prosessen med utskillelse av NI.

7. Styret legger til grunn at SMRs rolle som nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter bekreftes av norske myndigheter. Styret ber JUS og UiO om å sikre den nødvendige økonomiske kompensasjon. Styret gir direktøren i oppdrag å utarbeide en argumentasjon for dette, og å formidle denne til universitetsledelsen for snarlig bruk i dialog med norske myndigheter.
8. Spørsmålet om fremtidige økonomiske og praktiske disposisjoner ved SMR etter at NI er utskilt, utsettes til etter at norske myndigheter har avklart om SMR fortsatt skal ha rollen som nasjonalt kompetansesenter for menneskerettigheter.